
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за листопад 2025 року

ЗМІСТ

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ.....	4
1.1. Про включення до складу витрат вартості послуг з передання та розподілу електроенергії, оплачених постачальником електроенергії операторам систем	4
1.2. Про право інваліда війни II групи та ліквідатора ЧАЕС I категорії на звільнення від сплати податку на нерухоме майно	5
1.3. Про звільнення від нарахування та сплати мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки, визначені як засмічені вибухонебезпечними предметами	7
1.4. Про можливість реалізації пального через новий реєстратор розрахункових операцій (РРО) до моменту отримання переоформленої ліцензії на роздрібну торгівлю паливом	9
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ.....	11
2.1. Про розмір додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, відповідно до статті 50 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».....	11
2.2. Про визначення розміру доплат за науковий ступінь та вчене звання при перерахунку пенсій військовослужбовцям	14
2.3. Про обов'язковість формування земельної ділянки для розміщення об'єктів соціальної інфраструктури відповідно до детального плану території	16
2.4. Про обов'язок держави забезпечувати осіб, хворих на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та спеціальними харчовими продуктами	19
2.5. Про порядок реалізації права дитини загиблого військовослужбовця, народженої після його смерті, на одноразову грошову допомогу у випадку її попередньої виплати іншим членам сім'ї	22
2.6. Про умову для надання статусу учасника бойових дій членам добровольчих формувань територіальних громад.....	25
2.7. Про обов'язковість отримання Держпродспоживслужбою індивідуального погодження Мінагрополітики на проведення кожного позапланового заходу державного нагляду (контролю)	27

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	29
3.1. Про протиправність використання коштів резервного фонду державного бюджету для виплати додаткової премії працівникам вільного найму ДСНС	29
3.2. Про накладення штрафу на боржника за невиконання рішення суду в пенсійних спорах.....	33
3.3. Про мобілізацію осіб, яким на момент призову не виповнилося 25 років.....	35
IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	37
4.1. Про строк звернення до суду у справах щодо виплати додаткової винагороди військовослужбовцям після 19 липня 2022 року	37

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1. Про включення до складу витрат вартості послуг з передання та розподілу електроенергії, оплачених постачальником електроенергії операторам систем

Вартість послуг з передання та розподілу електроенергії, оплачена постачальником операторам систем передання / розподілу, входить до складу витрат постачальника, якщо згідно з умовами договору зі споживачем така вартість належить до ціни постачання електроенергії. Виставлення окремих актів чи видаткових накладних на ці послуги не є обов'язковим, якщо споживач оплачує їх у складі єдиної ціни електроенергії, а первинні документи підтверджують факт витрат та їхній прямий зв'язок з доходом від реалізації електроенергії

04 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у м. Києві на рішення Київського окружного адміністративного суду від 25 лютого 2025 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 11 червня 2025 року у справі № 320/29942/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Голден гейт енерджі» до Головного управління ДПС у м. Києві про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами документальної планової перевірки постачальника електроенергії, податковий орган дійшов висновку про завищення витрат щодо послуг з передання та розподілу електроенергії. На думку податкового органу, оскільки акти приймання-передання електроенергії не містили окремого рядка про послуги передання / розподілу, а комерційні пропозиції не є первинними документами, то витрати постачальника не пов'язані з доходом та не можуть зменшувати фінансовий результат (пункти 7, 9.4 П(С)БО 16 «Витрати»). Платник наполягав на реальності операцій та правомірності включення витрат, зокрема, тому що послуги є технологічно необхідними для постачання електроенергії, мають прямий зв'язок з доходом, а їхня вартість належить до ціни електроенергії згідно з договорами та комерційними пропозиціями і споживачі оплачують єдину ціну.

Київський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що витрати постачальника на послуги передання та розподілу електроенергії є прямими виробничими

витратами, технологічно необхідними для постачання електроенергії споживачам, а також мають прямий причиново-наслідковий зв'язок із доходом від її реалізації. Оскільки згідно з умовами договорів зі споживачами та комерційними пропозиціями вартість таких послуг входить до кінцевої ціни електроенергії, то споживачі сплачують за них у складі єдиної ціни.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Вартість послуг з передання та розподілу електроенергії, оплачена постачальником операторам систем передання / розподілу, входить до складу прямих виробничих витрат для забезпечення постачання електроенергії споживачам, зокрема, ураховуючи прямий причиново-наслідковий зв'язок з доходом від її реалізації. Отже, такі витрати постачальника електроенергії на послуги передання та розподілу зменшують фінансовий результат до оподаткування незалежно від виокремлення таких послуг в актах, виданих кінцевим споживачам. Якщо на підставі умов договору та комерційної пропозиції вартість послуг передання / розподілу належить до ціни електроенергії, споживач оплачує їх у складі єдиної ціни, а постачальник не зобов'язаний виокремлювати їх в актах приймання-передання електроенергії.

Оскільки первинні документи (акти від операторів систем передання / розподілу, платіжні доручення, договори зі споживачами, комерційні пропозиції як додатки до договорів) містять усі обов'язкові реквізити та підтверджують факт витрат, то відсутність «максимальної деталізації» чи окремого рядка про послуги передання / розподілу в актах, виданих споживачам, не спростовує реальності операцій, якщо загальна сума оплати споживачами відповідає обсягам поставленої електроенергії та включеним до ціни тарифам. Калькуляції чи окремі розрахунки фактичної ціни не є первинними документами, а їх ненадання не є порушенням.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 листопада 2025 року у справі № 320/29942/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131561036>

1.2. Про право інваліда війни II групи та ліквідатора ЧАЕС I категорії на звільнення від сплати податку на нерухоме майно

Набуття статусу інваліда війни або ліквідатора аварії на ЧАЕС після 01 січня 2011 року не звільняє фізичну особу від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, щодо нежитлових об'єктів. Пільги з цього податку для фізичних осіб щодо нежитлової нерухомості мають право встановлювати лише

органи місцевого самоврядування (міські, сільські, селищні ради). Пільга не діє в разі відсутності відповідного рішення місцевої ради, попри наявність посвідчень інваліда війни чи ліквідатора ЧАЕС

13 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 04 квітня 2025 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 30 липня 2025 року у справі № 580/12926/24 за позовом фізичної особи до Головного управління ДПС у Черкаській області про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Інвалід війни II групи та ліквідатор наслідків аварії на ЧАЕС I категорії з березня 2018 року володів підсобним нежитловим приміщенням, яке не приносило доходу, та використовував його для зберігання продуктів, дров та інвентаря. Платник вважав, що має право на повне звільнення від сплати податку на підставі пункту 23 частини першої статті 13 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та пункту 18 частини першої статті 20 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». Однак податковий орган нараховував податок на цю нежитлову нерухомість за 2023 рік.

Черкаський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що пільги, визначені спеціальними законами, не можна застосовувати інакше або ширше, аніж як це прямо закріплено в Податковому кодексі України, який є єдиним актом, що встановлює порядок надання податкових пільг після 01 січня 2011 року. Цей кодекс визначає вичерпний перелік пільг для фізичних осіб, серед яких немає пільг щодо нежитлової нерухомості для інвалідів війни або ліквідаторів ЧАЕС (щодо вказаних осіб черкаська міська рада також не встановила пільг для нежитлових приміщень).

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

З 01 січня 2011 року податкові пільги для інвалідів війни та постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи діють лише згідно з нормами Податкового кодексу України, а не в редакції спеціальних законів, що діяла до 2011 року. Оскільки позивач набув статусу інваліда війни у 2015 році, а статусу ліквідатора ЧАЕС I категорії – у 2019 році (тобто після 01 січня 2011 року), на нього

поширюється саме нова редакція законів. Оскільки ні Податковий кодекс України, ні рішення місцевої ради не встановлюють відповідної пільги, а автоматичне звільнення більше не діє, то відсутні підстави для звільнення від обов'язку сплати податку на нежитлове приміщення.

Той факт, що нежитлове приміщення використовується для побутових потреб і не приносить доходу, не є юридичною підставою для звільнення від оподаткування.

Порушення податковим органом строків надсилання податкового повідомлення-рішення не є підставою для його скасування, а лише змінює строк сплати, який становить 60 днів із дня вручення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 листопада 2025 року у справі № 580/12926/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131779741>

1.3. Про звільнення від нарахування та сплати мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки, визначені як засмічені вибухонебезпечними предметами

Для застосування пільги щодо звільнення від нарахування та сплати мінімального податкового зобов'язання недостатньо загального розпорядження обласної військової адміністрації про суцільне розмінування району чи про те, що територія є засміченою вибухонебезпечними предметами. Обласна військова адміністрація має чітко вказати конкретні земельні ділянки, стосовно яких встановлено факти засмічення вибухонебезпечними предметами або наявність фортифікаційних споруд, із зазначенням кадастрових номерів або в інший спосіб, що дозволяє їх однозначно ідентифікувати. Лише в разі наявності такого індивідуального акта обласної військової адміністрації платник може бути звільнений від нарахування та сплати мінімального податкового зобов'язання щодо відповідних земельних ділянок

14 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Агро Вітчизна» на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 14 січня 2025 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 26 травня 2025 року у справі № 440/9764/24 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Агро Вітчизна» до Головного управління ДПС у Полтавській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник єдиного податку четвертої групи у 2022–2023 роках використовував орендовані земельні ділянки сільськогосподарського призначення на територіях Чернігівської та Сумської областей, не нараховуючи та не сплачуючи мінімального податкового зобов'язання як за такі, що розташовані на територіях активних бойових дій, тимчасово окупованих, а також зазначені в розпорядженні обласної військової адміністрації про проведення суцільного розмінування територій. За результатами документальної планової перевірки контрольний орган установив заниження суми єдиного податку четвертої групи внаслідок неправильного врахування сплачених податків та орендних витрат, що призвело до заниження позитивної різниці між мінімальним податковим зобов'язанням і фактично сплаченими податками.

Полтавський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов, скасувавши донарахування щодо земельних ділянок, розташованих у Чернігівській області, як таких, що знаходяться на території активних бойових дій. Водночас у частині земельних ділянок, розташованих у Сумській області, у задоволенні позову було відмовлено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що розпорядження Сумської обласної військової адміністрації про проведення суцільного розмінування території Конотопського, Охтирського та Сумського районів Сумської області лише визначає порядок організації робіт із розмінування в області, але не містить відомостей про конкретні земельні ділянки, визначені як засмічені вибухонебезпечними предметами.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Земельна ділянка може бути об'єктом цивільних прав, зокрема оренди, лише після її формування, з моменту присвоєння їй кадастрового номера.

Мінімальне податкове зобов'язання запроваджено як механізм забезпечення мінімальних бюджетних надходжень від використання земель сільськогосподарського призначення. Пункт 69 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України визначає тимчасове звільнення від плати за землю та від мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки, розташовані на територіях бойових дій, окупованих збройними формуваннями та/або визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди. Для цього обов'язковим є рішення обласної військової адміністрації, яке ідентифікує земельні ділянки, містить їхні кадастрові номери або інші ідентифікаційні ознаки, встановлює факт засмічення вибухонебезпечними предметами або наявність фортифікаційних споруд. Розпорядження обласної військової адміністрації не є

належною підставою для звільнення платника від мінімального податкового зобов'язання, якщо не містить конкретного переліку земельних ділянок, засмічених вибухонебезпечними предметами, а стосується лише організації суцільного розмінування на території області без жодної конкретизації, навіть у межах області.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 листопада 2025 року у справі № 440/9764/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131801228>

1.4. Про можливість реалізації пального через новий реєстратор розрахункових операцій (РРО) до моменту отримання переоформленої ліцензії на роздрібну торгівлю паливом

Суб'єкт господарювання, який замінив РРО на АЗС і подав заяву про переоформлення ліцензії на право роздрібної торгівлі паливом протягом місячного строку з дня введення нового РРО в експлуатацію, має право здійснювати реалізацію пального через такий новий РРО з моменту його реєстрації та введення в експлуатацію до моменту отримання переоформленої ліцензії. У таких діях відсутній склад правопорушення щодо роздрібної торгівлі алкогольними напоями чи паливом через електронний контрольно-касовий апарат / книгу обліку розрахункових операцій, не зазначений у ліцензії. Тому протиправним є і штраф у розмірі 200 % вартості реалізованої продукції через такий РРО

18 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС в Одеській області на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 29 травня 2024 року у справі № 420/18496/23 за позовом Приватного підприємства «Міцар і ко» до Головного управління ДПС в Одеській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У листопаді–грудні 2022 року платник замінив старі касові апарати на двох своїх АЗС на нові РРО та почав їх використовувати без внесення інформації до чинних ліцензій на право роздрібної торгівлі паливом. Водночас у межах місячного строку було подано заяви про переоформлення обох ліцензій на роздрібну торгівлю паливом і отримано нові переоформлені ліцензії, у додатках до яких уже було вказано нові РРО. Контрольний орган за результатами перевірки застосував штраф у розмірі 200 % від вартості

пального, проданого у період, коли нові РРО вже працювали, але переоформлена ліцензія з додатком ще не була видана.

Одеський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову. Суд першої інстанції вказав, що платник здійснював роздрібну торгівлю паливом через РРО, які не були зазначені в додатках до ліцензій, оформлених контрольним органом. Подання суб'єктом господарювання заяви та відповідних відомостей є лише підставою для оформлення чи переоформлення ліцензії, але не замінює обов'язку контрольного органу видати належним чином оформлену ліцензію з додатком.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та задовольнив позов, скасувавши податкові повідомлення-рішення. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що держава не забезпечила належної правової визначеності щодо форми ліцензії, порядку внесення змін до додатка та визначення суб'єкта, відповідального за зазначення РРО в цьому додатку. За таких умов покладення відповідальності на платника є несумісним із принципом «належного урядування», а застосовані фінансові санкції є непропорційними та створюють надмірний тягар для платника.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статей 15, 17 та 18 Закону України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» суб'єкт господарювання має право здійснювати роздрібну торгівлю паливом лише в разі наявності чинної ліцензії, оформленої на бланку єдиного зразка, та через РРО, зазначені в додатку до такої ліцензії. У разі зміни відомостей в ліцензії, зокрема інформації про РРО, суб'єкт господарювання зобов'язаний у місячний строк звернутися зі заявою про переоформлення ліцензії (частини п'ятдесят четверта і п'ятдесят п'ята статті 15 цього Закону). Такі зміни є внесеними лише після видачі органом ліцензування нової ліцензії з урахуванням змін.

Відповідальність за здійснення роздрібною торгівлю паливом через РРО, не зазначений в ліцензії, встановлена абзацом одинадцятим частини другої статті 17 цього Закону і настає лише в разі недотримання суб'єктом господарювання обов'язку, встановленого статтею 15 цього Закону. Якщо суб'єкт господарювання у межах встановленого місячного строку подав заяву про внесення змін і отримав переоформлену ліцензію на новому бланку, використання нового РРО у цей період не утворює складу правопорушення, визначеного абзацом одинадцятим частини другої статті 17 цього Закону. У такому разі відсутні підстави для застосування фінансових санкцій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 листопада 2025 року у справі № 420/18496/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131870363>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про розмір додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, відповідно до статті 50 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Додаткова пенсія за шкodu, заподіяну здоров'ю особам з інвалідністю, які належать до потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1, має нараховуватися та виплачуватися в порядку та розмірах, визначених статтею 50 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» в редакції Закону України від 06 червня 1996 року № 230/96-ВР "Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», позаяк вона за своєю суттю є додатковою соціальною гарантією для осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та становить невід'ємну складову позитивного обов'язку держави забезпечити особам з інвалідністю з числа таких постраждалих посилений соціальний захист, у зв'язку з чим обмеження такого права є неприпустимим

04 листопада 2025 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особи на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 05 серпня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 18 грудня 2024 року у справі № 580/5022/24 за позовом Особи до Головного управління Пенсійного фонду України в Харківській області про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Спірні у цій справі правовідносини пов'язані з пенсійним забезпеченням особи, яка має статус потерпілої внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1 та є особою з інвалідністю II групи, яка настала внаслідок захворювання, пов'язаного з Чорнобильською катастрофою, та які врегульовані нормами Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист

громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (далі – Закон № 796-XII), а саме з її правом на перерахунок основної пенсії у розмірі 8 мінімальних пенсій за віком та додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю, у розмірі 75% мінімальної пенсії за віком відповідно до статей 54, 50 цього закону.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позовних вимог відмовив. Суди виходили із того, що нарахування та виплата основної та додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю, відповідно до статей 50, 54 Закону № 796-XII здійснюється у розмірах, встановлених Порядком обчислення пенсій особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1210 (далі – Порядок № 1210), і саме в розмірах, визначених зазначеним підзаконним нормативно-правовим актом Головне управління Пенсійного фонду України в Харківській області законно та обґрунтовано обрахувало позивачці розміри основної та додаткової пенсії.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення судів попередніх інстанцій скасував, ухвалив нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

Під час касаційного перегляду цієї справи ключовим було питання про розмір основної пенсії відповідно до статті 54 Закону № 796-XI та додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю, відповідно до статті 50 Закону № 796-XI.

Колегія суддів врахувала усталену практику Верховного Суду щодо розміру основної пенсії, а саме: згідно з внесеними Законом України від 29 червня 2021 року № 1584-IX «Про внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» щодо підвищення рівня пенсійного забезпечення окремих категорій осіб» (далі – Закон № 1584-IX) змінами до статті 54 Закону № 796-XII встановлено менші розміри пенсії, аніж ті, які було передбачено зазначеною статтею в редакції Закону України від 06 червня 1996 року № 230/96-ВР «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»» (далі - Закон № 230/96-ВР), що є свідченням того, що законодавець вчергове порушив право на належний рівень соціального захисту та засадничий обов'язок держави щодо відшкодування завданої шкоди особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у зв'язку з чим до правовідносин, пов'язаних з нарахуванням та виплатою пенсії особам з інвалідністю щодо яких встановлено зв'язок з Чорнобильською катастрофою слід застосовувати норми статті 54 Закону № 796-XII у редакції Закону № 230/96-ВР.

Судова палата звернула увагу на те, що правові висновки Верховного Суду у справах, у яких спірні правовідносини стосувалися визначення розміру

додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, відповідно до статті 50 Закону № 796-XII, є абсолютно іншими та полягають у тому, що статтею 50 Закону № 796-XII визначено право осіб, віднесених до категорії 1 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, на призначення щомісячної додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, у зв'язку з чим відповідні територіальні органи Пенсійного фонду України, здійснюючи пенсіонерам-чорнобильцям нарахування додаткової пенсії за шкodu заподіяну здоров'ю, в порядку та розмірах, визначених Порядком № 1210, діють на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У зв'язку з цим судова палата констатувала, що додаткова пенсія за шкodu, заподіяну здоров'ю, передбачена статтею 50 Закону № 796-XII, за своєю суттю є додатковою соціальною гарантією для осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та становить невід'ємну складову позитивного обов'язку держави забезпечити особам з інвалідністю з числа таких постраждалих посилений соціальний захист. Тому як при застосуванні статті 54 Закону № 796-XII для визначення основного розміру пенсії, так і при застосуванні статті 50 цього ж закону для визначення розміру додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, йдеться про соціальні гарантії, закріплені одним і тим самим законом для тієї ж категорії громадян, отже, підхід до тлумачення та застосування зазначених норм має бути єдиним. Відтак до правовідносин, пов'язаних з визначенням розміру додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, норми статті 50 Закону № 796-XII мають застосовуватись в редакції Закону № 230/96-ВР, якою було передбачено, зокрема, для осіб, що належать до категорії 1 і які є особами з інвалідністю II групи, право на встановлення щомісячної додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, в розмірі 75 % мінімальної пенсії за віком.

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку, що позивачка як потерпіла внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 1, яка є особою з інвалідністю II групи, яка настала внаслідок захворювання, пов'язаного з Чорнобильською катастрофою, має право на перерахунок її основної пенсії у розмірі 8 мінімальних пенсій за віком та додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю у розмірі 75% мінімальної пенсії за віком відповідно до статей 50, 54 Закону № 796-XII в редакції Закону № 230/96-ВР.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 листопада 2025 року у справі №580/5022/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131523589>

2.2. Про визначення розміру доплат за науковий ступінь та вчене звання при перерахунку пенсій військовослужбовцям

Розмір доплат за науковий ступінь та вчене звання, що враховується при перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», визначається виключно на підставі спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють питання соціального забезпечення військовослужбовців, зокрема, відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» та Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженого наказом Міністра оборони України від 07 червня 2018 року № 260. При цьому положення частини другої статті 59 Закону України від 01 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту» не застосовуються.

04 листопада 2025 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу особи на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 18 грудня 2024 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 17 квітня 2025 року у справі № 420/12420/24 за позовом Особи до Одеського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, який отримує пенсію за вислугу років відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі – Закон № 2262-XII), оскаржив до суду дії Одеського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки щодо складання довідки про розмір його грошового забезпечення станом на 01 січня 2023 року із зменшенням розмірів надбавки за особливості проходження служби, надбавки за таємність, надбавки за науковий ступінь та вчене звання й премії.

Окружний адміністративний суд рішенням, яке залишене без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовні вимоги задовольнив частково і та вказав, що у наданій позивачу довідці відповідач неправомірно зазначив у зменшеному розмірі надбавки за особливості проходження служби, надбавки за таємність та премію, оскільки суми у грошовому значенні розраховані

арифметично неправильно. Відмовляючи у решті позовних вимог, суди дійшли висновку, що відповідач правомірно на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» (далі – Постанова № 704) та Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затвердженого наказом Міністра оборони України від 07 червня 2018 року № 260 (далі – Порядок № 260) зазначив у цій довідці доплати у розмірі 5 % за науковий ступінь та 5 % за вчене звання.

Позивач вважав, що він як науково-педагогічний працівник вищого військового закладу має право на перерахунок пенсії з урахуванням доплат за науковий ступінь у розмірі 15 % від посадового окладу та за вчене звання у розмірі 25 % від посадового окладу на підставі частини другої статті 59 Закону України від 01 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту» (далі – Закон № 1556-VII).

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі на стадії касаційного перегляду спірним було питання про розміри доплат за науковий ступінь та за вчене звання, що повинні зазначатися у довідці про розмір грошового забезпечення військовослужбовця, науково-педагогічного працівника, який проходив військову службу у вищому військовому навчальному закладі, для проведення перерахунку його пенсії.

Приписи Закону №1556-VII, зокрема визначають правові засади організації, функціонування та розвитку системи вищої освіти в Україні, права та обов'язки учасників освітнього процесу і безпосередньо їх стосуються тощо. При цьому з метою стимулювання наукової діяльності та збереження кваліфікованих кадрів у сфері вищої освіти частиною другою статті 59 Закону № 1556-VII передбачено, що до складу матеріального забезпечення науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників університетів, академій, інститутів та коледжів входять додаткові виплати у вигляді доплат за наукові ступені та вчені звання, у розмірах, встановлених частиною другою статті 59 Закону № 1556-VII.

Водночас позивач є пенсіонером Збройних Сил України та отримує пенсію, призначену відповідно до Закону № 2262-XII, тому гарантії його соціального і правового захисту встановлюються саме Законом України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі - Закон № 2011-XII) та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на його виконання, у тому числі Постановою № 704 та Порядком №

260, які, у свою чергу, містять спеціальні правові норми щодо соціального захисту військовослужбовців.

Приписи частини другої статті 59 Закону № 1556-VII та положення Постанови № 704 регулюють різні за своєю правовою природою (стимулюючі доплати до заробітної плати і складові грошового забезпечення, що враховується для перерахунку пенсії) та за суб'єктним складом (науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники і військовослужбовці) правовідносини.

Таким чином, враховуючи, що положення Закону № 1556-VII регулюють правовідносини, пов'язані з діяльністю у сфері вищої освіти і не стосуються нарахування та виплати грошового забезпечення військовослужбовців, то передбачені цим законом гарантії щодо визначення розміру доплат за науковий ступінь та вчене звання науково-педагогічним, науковим, педагогічним та іншим працівникам закладів вищої освіти не застосовуються при визначенні розміру відповідних доплат військовослужбовцям, які проходять військову службу у вищих військових навчальних закладах та обіймають посади, пов'язані з науково-педагогічною діяльністю у вищих військових навчальних закладах (закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання), а відповідно не повинні застосовуватися при визначенні розміру доплат за науковий ступінь та вчене звання, які зазначаються у довідках про розмір грошового забезпечення, що видаються для проведення перерахунку пенсії.

Судова палата дійшла висновку, що на час складання довідки про розмір грошового забезпечення, що враховується для перерахунку пенсії, відповідач правомірно, відповідно до положень Постанови № 704 та Порядку № 260 визначив розмір надбавки за науковий ступінь та вчене звання, у зв'язку з чим Верховний Суд погодився з висновком судів попередніх інстанцій про відсутність у позивача права на проведення перерахунку пенсії з урахуванням доплат за науковий ступінь та вчене звання, встановлених Законом № 1556-VII.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 листопада 2025 року у справі № 420/12420/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131522681>

2.3. Про обов'язковість формування земельної ділянки для розміщення об'єктів соціальної інфраструктури відповідно до детального плану території

Для розташування відповідно до детального плану території об'єктів соціальної інфраструктури на землях комунальної власності, за кошти місцевого бюджету, обов'язковим є формування такої земельної ділянки

11 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Одеської міської ради на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 23 квітня 2025 року та додаткову постанову від 22 травня 2025 року у справі № 420/23131/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Голден Рент» до Одеської міської ради, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору - Головне управління Держгеокадастру в Одеській області, про визнання протиправними та скасування рішень, скасування державної реєстрації земельної ділянки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Голден Рент» є власником виробничо-складських будівель загальною площею 718,2 кв. м, розташованих у м. Одеса, на земельній ділянці площею 0,7563 га, яка перебуває у фактичному користуванні позивача з моменту набуття права власності на нерухомість у 2017 році. Містобудівна документація (Генеральний план м. Одеси, план зонування, детальний план території) визначає цільове призначення цієї ділянки як землі багатоквартирної житлової та громадської забудови. Одеська міська рада рішенням від 16 вересня 2020 року, включила до переліку скверів територію, яка частково накладається на земельну ділянку позивача. На підставі технічної документації з інвентаризації земель у 2022 році здійснено державну реєстрацію цієї ділянки як земель рекреаційного призначення. Позивач стверджував, що такі дії ради призводять до вилучення частини його земельної ділянки без зміни цільового призначення, порушуючи його права на користування.

Рішенням окружного адміністративного суду у задоволенні позову відмовлено. Суд першої інстанції виходив з того, що позивачем не доведено, яким чином оскаржувані рішення Одеської міської ради, створюють для нього юридичні наслідки та порушують його права та інтереси.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення окружного адміністративного суду, ухвалено нове рішення про часткове задоволення позову. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що містобудівною документацією визначено цільове призначення земельної ділянки у м. Одеса, як землі багатоквартирної житлової та громадської забудови (поверховість від 4-х до 10-ти поверхів). Одеська міська рада в порушення вимог статті 20 Земельного кодексу України прийняла рішення щодо формування скверу, якій має розташовуватися на землях рекреаційного призначення, на земельній ділянці, цільове призначення якої містобудівною документацією визначено як землі багатоквартирної житлової та громадської забудови, без зміни цільового призначення.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд дійшов висновку, що для розташування відповідно до детального плану території об'єктів соціальної інфраструктури, на землях комунальної власності за кошти місцевого бюджету, обов'язковим є формування такої земельної ділянки.

Оскільки містобудівною документацією, а саме: генеральним планом міста Одеси, планом зонування та детальним планом території, на території змішаної багатоквартирної житлової та громадської забудови м. Одеса не передбачалось утворення скверу, зокрема, за рахунок формування нових земельних ділянок, відсутні підстави для процедури формування земельної ділянки під сквер.

Процеси формування земельних ділянок через розробку проєкту землеустрою та за допомогою технічної документації щодо інвентаризації земель мають відмінні цілі, правові підстави та процедури.

Проєкт землеустрою щодо відведення земельної ділянки розробляється для створення нової земельної ділянки та зміни її цільового призначення. Він спрямований на конкретні потреби землекористувача, такі як надання ділянки у власність, оренду, продаж чи зміну її функцій. Проєкт формується на основі заяви землекористувача і дозволу від місцевих органів влади.

Технічна документація щодо інвентаризації земель розробляється для уточнення існуючих меж, виявлення неефективно або неправильно використовуваних земель, а також для актуалізації інформації про всі земельні ділянки в межах певної території. Основною метою є систематизація і впорядкування земельної інформації, що покращує контроль за використанням земель та підвищує інвестиційну привабливість громади.

Проєкт землеустрою ініціюється зацікавленою особою, яка має намір отримати право на земельну ділянку або змінити її цільове призначення. Інвентаризація земель проводиться за ініціативою органів місцевого самоврядування або інших уповноважених органів для загального впорядкування земельних ресурсів на території громади. Проєкт землеустрою передбачає розробку індивідуальної документації для кожної земельної ділянки з детальним обґрунтуванням її меж, площі та цільового призначення. Технічна документація щодо інвентаризації охоплює всі землі певної території, не передбачає розробки окремого проєкту для кожної ділянки, але надає комплексну інформацію про стан і використання земель.

Враховуючи викладене, Верховний Суд дійшов висновку, що оскільки у разі створення нової земельної ділянки із земель комунальної власності та зміни її статусу має складатися проєкт землеустрою, рішення міської ради про надання дозволу на розробку технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель комунальної власності загального користування рекреаційного призначення щодо

розташування на неї скверу не відповідає цілям та правовим підставам, прийнято в порушення вимог закону, що є підставою для його скасування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 листопада 2025 року у справі № 420/23131/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131709829>

2.4. Про обов'язок держави забезпечувати осіб, хворих на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та спеціальними харчовими продуктами

Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та підзаконні нормативно-правові акти, які дають право громадянам, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, на безперервне і безоплатне забезпечення лікарськими засобами та харчовими продуктами, закупленими за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, не передбачають такої підстави припинення забезпечення громадян лікарськими засобами та харчовими продуктами, як зменшення (обмеження) бюджетного фінансування на ці цілі.

Брак коштів для закупівлі відповідних харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання не може бути причиною для відмови у забезпеченні певної категорії громадян лікарськими засобами та харчовими продуктами, оскільки забезпечення людей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, безперервно, та відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання є одним із способів забезпечення державних соціальних стандартів і нормативів, тому держава не може односторонньо відмовитись від узятих на себе зобов'язань шляхом невиділення на такі цілі бюджетних асигнувань без унесення відповідних змін до чинного законодавства щодо зміни соціальних стандартів і нормативів

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 23 травня 2025 року у справі № 260/4454/24 за позовом Особа до Департаменту охорони здоров'я Закарпатської обласної військової адміністрації про визнання протиправною відмови у забезпеченні її продуктами для спеціального дієтичного споживання як особи, яка страждає на рідкісне (орфанне) захворювання.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачка хворіє на рідкісне (орфанне) захворювання — класичну фенілкетонурію, для лікування якої необхідне спеціальне дієтичне харчування. У 2019–2021 роках вона отримувала продукти для такого харчування за бюджетні

кошти. У 2024 році позивачка звернулася до голови Закарпатської обласної державної адміністрації із заявою про внесення її в списки осіб, які мають право отримувати спеціальне дієтичне харчування, згідно з обласною програмою забезпечення жителів області, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання лікарськими засобами та відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного харчування. Департамент охорони здоров'я відмовив у такому забезпеченні, посилаючись на недостатність фінансування програми, хоча не заперечив, що позивачка внесена до реєстру тих, хто страждає орфаним захворюванням.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено. Рішення суду мотивовано тим, що обмеження фінансування жодним чином не може виправдовувати втручання в право позивачки на забезпечення її відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання. Посилання відповідача на брак коштів для закупівлі відповідних харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання не є законним, тому забезпечення людей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання безперебійно та відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання є одним із способів забезпечення державних соціальних стандартів і нормативів.

Постановою апеляційного адміністративного суду скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалено нове судове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог. Суд апеляційної інстанції не заперечуючи право позивачки на забезпечення її відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання, зазначив, що безоплатне забезпечення громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання не є безумовним. Чинне законодавство передбачає, забезпечення відповідними харчовими продуктами відбувається у межах відповідних бюджетних призначень. Оскільки в розпорядженні відповідача не було відповідних (бюджетних) коштів на забезпечення потреб, подібних до тих, яких потребує позивачка, зобов'язання Департаменту за судовим рішенням забезпечувати позивачку продуктами для спеціального дієтичного споживання відповідно до норм та потреб, не призведе до поновлення порушеного права та не може вважатися ефективним способом його захисту.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення суду апеляційної інстанції та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Право на безперебійне і безоплатне забезпечення громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та харчовими продуктами, закупленими за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів не

може бути обмежене через припинення здійснення такого забезпечення до тих пір чи до настання таких підстав, з настанням яких (чи існування яких) за законом можливе таке припинення. Законодавство не містить прямих приписів з переліком умов чи причин, за яких припиняється дія права громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, на відповідну медичну допомогу.

Нормативно-правові акти, які дають право громадянам, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, на безперебійне і безоплатне забезпечення лікарськими засобами та харчовими продуктами, закупленими за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, не передбачають такої підстави припинення забезпечення громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та харчовими продуктами, як зменшення (обмеження) бюджетного фінансування на ці цілі.

Обмеження, відмова в забезпеченні, чи припинення забезпечення громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та харчовими продуктами, через зменшення (обмеження) бюджетного фінансування на ці цілі, а також порушення процедури прийняття такого рішення, мають визнаватися неприпустимими, незаконними, необґрунтованими і несправедливим. Зменшення (обмеження) бюджетного фінансування на забезпечення ліками та харчовими продуктами не встановлена законом як підстава для такого застосування; таке «втручання» у гарантоване Конституцією і законами України право особи на певне благо не ґрунтується на законі і суперечить конституційним приписам, за якими держава зобов'язана підтримувати функціонування системи соціального та медичного забезпечення, її задовільний рівень, докладати зусиль для її безперебійного функціонування.

Отже, брак коштів для закупівлі відповідних харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання не може бути причиною для відмови у забезпеченні певної категорії громадян лікарськими засобами та харчовими продуктами, оскільки забезпечення людей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, безперебійно, та відповідними харчовими продуктами для спеціального дієтичного споживання є одним із способів забезпечення державних соціальних стандартів і нормативів, тому держава не може односторонньо відмовитись від узятих на себе зобов'язань шляхом невиділення на такі цілі бюджетних асигнувань без унесення відповідних змін до чинного законодавства щодо зміни соціальних стандартів і нормативів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі №260/4454/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131747440>

2.5. Про порядок реалізації права дитини загиблого військовослужбовця, народженої після його смерті, на одноразову грошову допомогу у випадку її попередньої виплати іншим членам сім'ї

Коли одноразова грошова допомога вже була призначена і виплачена іншим членам сім'ї загиблого військовослужбовця, дія пункту 2 Перехідних положень Закону України від 22 березня 2024 року № 3515-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги» (яким встановлено умову реалізації дитиною загиблого військовослужбовця, зачатої за його життя та народженої після його смерті, права на отримання одноразової грошової допомоги) не породжує нового права на повторне призначення або додаткову виплату коштів із державного бюджету. У такій ситуації реалізація права дитини можлива лише у спосіб передбачений абзацом тринадцятим пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану», - шляхом перерозподілу вже виплаченої суми між отримувачами за їх взаємною згодою, або в судовому порядку

17 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства оборони України на рішення Хмельницького окружного адміністративного суду від 04 жовтня 2024 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 18 березня 2025 року у справі № 560/12192/24 за позовом Особа_1, в інтересах малолітнього Особа_2 до Міністерства оборони України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: Особа_3, про визнання протиправним та скасування рішення про відмову в призначенні частки одноразової грошової допомоги.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачка в інтересах дитини звернулася до Міністерства оборони України із заявою про призначення одноразової грошової допомоги у зв'язку із загибеллю батька дитини – військовослужбовця Збройних Сил України. У призначенні такої допомоги їй було відмовлено з тих підстав, що дитина народилася після смерті військовослужбовця, а одноразову допомогу вже було виплачено у 2022 році його батькам у рівних частинах. Позивачка звернулася до суду з позовом у якому вказувала, що рішенням районного суду у справі № 674/1170/22 встановлено факт батьківства загиблого військовослужбовця щодо її малолітнього сина, а також внесено відповідні зміни до актового запису про народження. На підставі рішення суду видано нове свідоцтво про народження,

де батьком дитини зазначено загиблого військовослужбовця, а матір'ю – позивачку. Згідно протоколу військово-лікарської комісії причина смерті загиблого військовослужбовця пов'язана із захистом Батьківщини. Малолітній син набув статусу «члена сім'ї загиблого» відповідно до Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», тому має право на отримання одноразової грошової допомоги.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Суди попередніх інстанцій, виходили з того, що право на отримання одноразової грошової допомоги мають усі члени сім'ї загиблого військовослужбовця, у тому числі дитина, зачата за життя та народжена після його смерті, оскільки виключення такої дитини з переліку осіб, які мають право на одноразову грошову допомогу суперечить змісту статті 16-1 Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII) і є дискримінаційним.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що у цій справі не ставиться під сумнів право дитини на отримання одноразової грошової допомоги, як помилково вважали суди попередніх інстанцій, а зводиться до визначення можливості реалізації права на отримання одноразової грошової допомоги, з огляду на те, що така допомога вже була розподілена між іншими членами сім'ї.

Пункт 2 Перехідних положень Закону України від 9 грудня 2023 року № 3515-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги» (далі – Закон № 3515-IX) встановлює, що цей Закон застосовується до правовідносин, які виникли до набрання ним чинності та пов'язані з призначенням і отриманням одноразової грошової допомоги для дітей загиблої (померлої) особи, зачатих за життя та народжених після її смерті, за умови, що одноразова грошова допомога не призначалася жодній із осіб, які мали право на її отримання.

Зі змісту наведеної норми вбачається, що законодавець чітко розмежував право на призначення одноразової грошової допомоги (як елемент державної гарантії соціального захисту) та право на її отримання (як стадію реалізації цієї гарантії у конкретних правовідносинах).

Пункт 2 Перехідних положень встановлює обмежувальну умову для застосування Закону № 3515-IX: його дія може поширюватися на правовідносини, що виникли до набрання ним чинності, лише за відсутності будь-якого

первинного призначення одноразової грошової допомоги стосовно конкретного випадку загибелі (смерті) військовослужбовця.

Тобто, запроваджуючи спеціальне правило щодо дітей, зачатих за життя та народжених після смерті військовослужбовця, законодавець мав на меті усунути правову прогалину для ситуацій, коли така дитина через народження після смерті батька не могла бути включена до кола осіб, яким призначалася допомога, і при цьому щодо цього випадку загибелі військовослужбовця рішення про призначення одноразової грошової допомоги ще не приймалося.

Однак зазначене положення не створює нового суб'єктивного права на повторне призначення або «донарахування» одноразової грошової допомоги щодо конкретного загиблого військовослужбовця після того, як така допомога вже була розподілена та виплачена іншим членам його сім'ї. Його зміст спрямований на розширення часових меж застосування закону до неврегульованих випадків, однак не вбачає покладення на державу додаткового бюджетного зобов'язання у межах одного і того самого випадку загибелі військовослужбовця. Законодавець, розширюючи коло осіб, які мають право на одноразову грошову допомогу, не змінював установленого статтею 16-3 Закону № 2011-XII принципу рівності часток між усіма отримувачами та не передбачав покладення на державу фінансового зобов'язання держави понад фіксовану суму, визначену постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» (далі – Постанова № 168). Таким чином право дитини на одноразову грошову допомогу не втрачається, однак може бути реалізоване виключно в межах уже виплаченої суми шляхом перерозподілу часток між отримувачами за правилами, встановленими пунктом 2 Постанови № 168.

Таким чином, коли одноразова грошова допомога вже була призначена і виплачена іншим членам сім'ї загиблого, дія пункту 2 Перехідних положень не породжує нового права на повторне призначення або додаткову виплату коштів із державного бюджету. У такій ситуації реалізація права дитини можлива лише у спосіб, прямо передбачений абзацом тринадцятим пункту 2 Постанови КМУ № 168, - шляхом перерозподілу вже виплаченої суми між отримувачами за їх взаємною згодою або в судовому порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 листопада 2025 року у справі №560/12192/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131838658>

2.6. Про умову для надання статусу учасника бойових дій членам добровольчих формувань територіальних громад

Члени добровольчих формувань територіальних громад мають право на встановлення статусу учасника бойових дій за умови доведення факту їхньої безпосередньої участі у бойових діях чи заходах оборони, що підтверджується наказами, довідками та іншими офіційними документами

19 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міноборони України на рішення Хмельницького окружного адміністративного суду від 13 вересня 2024 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2025 року у справі № 560/8168/24 за позовом Особа до Міноборони України про визнання протиправною відмови у наданні статусу учасника бойових дій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом у якому просив зобов'язати Міноборони України надати йому статус учасника бойових дій. Позивач вказував, що є добровольцем територіальної оборони, що підтверджується контрактом від 22 квітня 2022 року та посвідченням, виданим Добровольчим формуванням територіальної громади «Укроборонпром». На підставі наказу командира військової частини він прийнятий до складу добровольчого формування територіальної громади, перебував у його оперативному підпорядкуванні до 05 липня 2022 року та виконував завдання в районах ведення бойових дій. Даний факт підтверджується довідками військових частин, які видані позивачу на підставі витягів з бойових наказів, розпоряджень та журналів бойових дій. Однак, рішенням комісії Міністерства оборони йому відмовлено у наданні такого статусу у зв'язку з тим, що нормативно-правовими актами України порядок надання статусу учасника бойових дій добровольцям, які брали безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією рф проти України, не визначений.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Суди першої і апеляційної інстанцій виходили з того, що у позивача наявне право на отримання статусу учасника бойових дій, оскільки він безпосередньо брав участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією рф проти України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що право на встановлення статусу учасника бойових дій для членів добровольчих формувань територіальних громад, які брали безпосередню участь у заходах із забезпечення оборони України, прямо закріплене в положенні пункту 19 частини першої статті 6 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі – Закон № 3551-XII).

Крім того, частина друга статті 24 Закону України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX прямо поширює на членів добровольчих формувань територіальних громад гарантії соціального захисту, передбачені Законом № 3551-XII.

В системі нормативно-правових актів Закони України мають вищу юридичну силу, а постанови Кабінету Міністрів України, зокрема Порядок надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413 (далі – Порядок № 413), є підзаконними актами, покликаними лише деталізувати та забезпечити механізм реалізації норм Закону. Таким чином, відсутність у підзаконному акті чітко прописаного механізму не може бути правомірною підставою для відмови у реалізації права, яке гарантоване особі безпосередньо Законом.

Відсутність підзаконного акта не може бути обґрунтованою причиною для обмеження прав, гарантованих законом, і не звільняє комісію Міністерства оборони України від обов'язку розглядати заяву по суті відповідно до Закону.

Верховний Суд дійшов висновку, що члени добровольчих формувань територіальних громад мають право на встановлення статусу учасника бойових дій за умови доведення факту їхньої безпосередньої участі у бойових діях чи заходах оборони, що підтверджується наказами, довідками та іншими офіційними документами. Сам по собі факт членства у добровольчому формуванні територіальної громади, участі в заходах територіальної оборони чи перебування в районі проведення бойових дій не є достатнім для надання такого статусу.

Рішення щодо визнання особи учасником бойових дій має прийматися Комісією виключно за результатами індивідуальної оцінки сукупності належних, достовірних і достатніх доказів, які підтверджують саме її безпосередню участь у виконанні конкретних бойових (службових) завдань, визначених законами України та відповідними наказами (розпорядженнями) командирів (начальників). Тягар подання первинних доказів такої участі покладається на заявника, тоді як Комісія зобов'язана забезпечити їх належну перевірку, а у разі необхідності - витребувати додаткові документи у межах своїх повноважень.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2025 року у справі №560/8168/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131898107>

2.7. Про обов'язковість отримання Держпродспоживслужбою індивідуального погодження Мінагрополітики на проведення кожного позапланового заходу державного нагляду (контролю)

Вимога щодо отримання індивідуального погодження центрального органу виконавчої влади (Мінагрополітики) на проведення кожного конкретного позапланового заходу не є формальною процедурною дією, а забезпечує баланс публічних інтересів держави у сфері захисту життя та здоров'я людини, безпечності харчових продуктів та приватних інтересів суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність в умовах воєнного стану. Тому для проведення кожного позапланового заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів Держпродспоживслужба має звертатися до Мінагрополітики, і може реалізувати повноваження щодо проведення заходу нагляду (контролю) лише за умови отримання позитивного рішення у формі індивідуального акта

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 23 січня 2025 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 17 квітня 2025 року справі № 420/31220/24 за позовом Фізичної особи - підприємця Особа до Головного управління Держпродспоживслужби в Одеській області про визнання протиправними та скасування припису та постанов про накладення штрафу за порушення законодавства про харчові продукти та корми.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами перевірки Головним управлінням Держпродспоживслужби в Одеській області встановлено порушення Фізичною особою-підприємцем вимог законодавства у сфері безпечності харчових продуктів та винесено припис щодо їх усунення. Також прийнято рішення про тимчасове припинення виробництва й обігу харчових продуктів. За результатами проведених повторних позапланових заходів, встановлено невиконання рішення про тимчасове припинення діяльності та припису. Внаслідок цих дій відповідачем винесені постанови про накладення штрафів за порушення законодавства про харчові продукти та корми. Позивач вказував, що усі позапланові заходи державного нагляду (контролю) проводилися без його участі, а особа залучена до перевірок, не була ним уповноважена брати участь у вказаних заходах, у трудових чи договірних відносинах не перебувала та на її ім'я не видавалася довіреність. Крім того, у приписі ГУ Держпродспоживслужби в Одеській області не вказано строків для усунення частини порушень, а в рішенні про тимчасове припинення виробництва встановлено помилковий строк.

Окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди виходили з того, що відповідач не підтвердив наявності погодження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у відповідній сфері державного нагляду (контролю), або відповідного державного колегіального органу на проведення перевірки оператора ринку.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, змінив рішення судів попередніх інстанцій у мотивувальних частинах, виклавши мотиви ухвалення цих судових рішень у редакції постанови.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що вимога щодо отримання індивідуального погодження центрального органу виконавчої влади (Мінагрополітики) на проведення кожного конкретного позапланового заходу не є формальною процедурною дією, а забезпечує баланс публічних інтересів держави у сфері захисту життя та здоров'я людини, безпечності харчових продуктів та приватних інтересів суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність в умовах воєнного стану.

Водночас передбачений пунктом 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» від 13 березня 2022 року № 303 (далі – Постанова № 303) механізм індивідуального погодження запобігає необґрунтованому чи надмірному державному втручання у господарську діяльність і забезпечує реалізацію принципу пропорційності та мінімально необхідного втручання.

Тому для проведення кожного позапланового заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання вимог законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів Держпродспоживслужба має звертатися до Мінагрополітики, і може реалізувати повноваження щодо проведення заходу нагляду (контролю) лише за умови отримання позитивного рішення у формі індивідуального акта.

Верховний Суд наголосив, що недотримання процедури позапланового заходу державного нагляду (контролю), передбаченої Закону України від 05 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», з урахуванням норм Постанови № 303 у період дії воєнного стану унеможливорює використання результатів такої перевірки як підстави для притягнення до відповідальності, що зумовлює протиправність постанов відповідача про накладення штрафів та приписів про усунення порушень незалежно від її змісту, навіть за наявності фактичних порушень законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі №420/31220/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132102706>

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про протиправність використання коштів резервного фонду державного бюджету для виплати додаткової премії працівникам вільного найму ДСНС

Кошти з резервного фонду державного бюджету мали особливе призначення, мету та ціль і виділялися виключно для виплати додаткової винагороди та грошового забезпечення особам рядового і начальницького складу цивільного захисту, а також оплати праці окремим категоріям працівників, які в районах ведення бойових дій безпосередньо залучалися до гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, знешкодження вибухонебезпечних предметів, а не для працівників, які виконували обов'язки/забезпечували діяльність підрозділу, в залежності від обсягу виконуваних робіт, навантаження, відповідальності, оскільки такі працівники мали право на виплату премії за рахунок інших коштів. Отже, виплата додаткової премії працівникам Державної служби України з надзвичайних ситуацій (фінансової частини, юридичного відділу,

водіям транспортних засобів, обслуговуючому персоналу, прибиральникам тощо), які безпосередньо не залучалися до гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, знешкодження вибухонебезпечних предметів в районах ведення бойових дій, дає підстави для висновку про порушення порядку використання коштів згідно з розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 року № 341-р «Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету» та абзацу 2 підпункту 5 пункту 1 розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 червня 2022 року № 442-р «Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету»

05 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління Південного офісу Держаудитслужби в Херсонській області на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 23 вересня 2024 року у справі № 420/28471/23 за позовом Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Одеській області до Управління Південного офісу Держаудитслужби в Херсонській області про визнання протиправними та скасування пунктів 1 і 2 вимоги від 15 вересня 2023 року № 152104-14/797-2023.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Посадовими особами Держаудитслужби проведено ревізію окремих питань фінансово-господарської діяльності Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в Одеській області в Одеській області за період з 01 січня 2021 року по 31 березня 2023 року, за результатами якої складено акт та вимогу щодо усунення виявлених порушень, яка містить в собі шість пунктів, два з яких позивач оскаржив. Відповідно до вимоги позивача зобов'язано провести роботу щодо відшкодування заподіяних втрат коштів резервного фонду державного бюджету внаслідок виплати додаткової премії працівникам ГУ ДСНС в Одеській області (фінансової частини, юридичного відділу, водіям транспортних засобів, обслуговуючому персоналу, тощо), які безпосередньо не залучалися до гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, знешкодження вибухонебезпечних предметів в районах ведення бойових дій, а у разі неможливості забезпечення відшкодування; забезпечити відшкодування відповідно до норм статей 216-222 Господарського кодексу України втрат ГУ ДСНС в Одеській області, заподіяних внаслідок завищення вартості товарів оборонного призначення, внаслідок включення до її вартості сум прибутку.

Позивач вказував, що при проведенні ревізії відповідачем не враховано норми чинного законодавства, оскільки позивач не є головним розпорядником бюджетних коштів, або суб'єктом звітування, а являється лише отримувачем коштів від відповідного виконавця бюджетної програми. На момент проведення

виплат працівникам служби з надзвичайних ситуацій управління керувалося відповідними наказами ГУ ДСНС України в Одеській області, які є чинними та підлягали обов'язковому виконанню.

Рішенням окружного адміністративного суду в позові відмовлено. Суд першої інстанції дійшов висновку, що список працівників яким виплачені грошові премії за рахунок коштів резервного фонду формувався безпосередньо працівниками ГУ ДСНС в Одеській області без врахування інформації щодо безпосередньої участі їх у гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, знешкодження вибухонебезпечних предметів в районах ведення бойових дій. Стосовно пункту 2 оспорюваної вимоги суд першої інстанції зазначив, що внаслідок включення постачальниками у розрахунок калькуляції ціни товару оборонного призначення сум прибутку позивачем порушено вимоги підпункту 1 пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення оплати товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану» від 20 березня 2022 року № 335 (далі - Постанова № 335), що призвело до зайво сплачених постачальникам коштів загального фонду державного бюджету.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду скасовано в частині відмови щодо проведення роботи по відшкодуванню заподіяних втрат коштів резервного фонду державного бюджету внаслідок виплати додаткової премії працівникам ГУ ДСНС в Одеській області, та у цій частині ухвалено нове рішення, яким позов задоволено.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, постанову апеляційного суду скасував, а рішення суду першої інстанції залишив у силі.

ОЦІНКА СУДУ

Опрацюванням наказів на виплату додаткового преміювання встановлено, що таке преміювання проведено з метою підвищення рівня соціального захисту працівників та належної організації оплати праці. Нарахування та в подальшому виплата додаткової премії працівникам вільного найму проведена з квітня по вересень 2022 року на підставі табелів обліку робочого часу за всі фактично відпрацьовані дні місяця. Крім того, працівникам ГУ ДСНС України в Одеській області окрім додаткового преміювання, за результатами роботи проводилась виплата місячної премії. В середньому за період квітень - вересень 2022 року розмір такої премії становив близько 100 %.

Ревізією обґрунтованості потреби в бюджетних коштах встановлено, що на 2021 - 2023 роки до розрахунку до кошторису ГУ ДСНС в Одеській області за КПКВК 1006280 включена завищена потреба в бюджетних коштах за КЕКВ 2111, в частині преміювання. Так, розрахунком до кошторису на 2021 рік за КЕКВ 2111 на преміювання передбачені виплати в розмірі 110 % річного фонду всіх

складових заробітної плати (оклад, надбавка за безперервний стаж, надбавка за складність і напруженість, надбавка за роботу з таємними документами, надбавка за роботу в нічний час). Аналогічно, на 2022 рік розмір преміювання в розрахунку до кошторису передбачено в розмірі 100 % річного фонду всіх складових заробітної плати.

Тобто, кошти з резервного фонду державного бюджету мали особливе призначення, мету та ціль, виділялися виключно для виплати додаткової винагороди та грошового забезпечення особам рядового і начальницького складу цивільного захисту, а також оплати праці окремим категоріям працівників, які в районах ведення бойових дій безпосередньо залучалися до гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, знешкодження вибухонебезпечних предметів, а не для працівників, які виконували обов'язки/забезпечували діяльність підрозділу, в залежності від обсягу виконуваних робіт, навантаження, відповідальності, оскільки такі працівники мали право на виплату премії за рахунок інших коштів.

Отже, виплата додаткової премії працівникам ГУ ДСНС в Одеській області (фінансової частини, юридичного відділу, водіям транспортних засобів, обслуговуючому персоналу, прибиральникам тощо), які безпосередньо не залучалися до гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, знешкодження вибухонебезпечних предметів в районах ведення бойових дій, дає підстави для висновку про порушення порядку використання коштів згідно з розпорядженнями Кабінету Міністрів України № 341-р та № 442-р.

Верховний Суд дійшов висновку, що позивачем витрачалися кошти резервного фонду державного бюджету внаслідок виплати додаткової премії працівникам ГУ ДСНС в Одеській області, які безпосередньо не залучалися до гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, знешкодження вибухонебезпечних предметів в районах ведення бойових дій, що не передбачено нормами чинного законодавства.

Законність та правильність обчислення розміру визначення збитків, зазначених у цій частині, може бути предметом перевірки у судовому порядку за позовом органу фінансового контролю до винних осіб, а не у справі за позовом підконтрольної установи про визнання вимоги протиправною.

Оскаржуваною вимогою зобов'язано позивача вчинити дії, спрямовані на усунення виявлених порушень в установленому законодавством порядку. Збитки ж, у випадку відсутності факту їх добровільного відшкодування, стягуватимуться примусово в судовому порядку з особи, яка їх заподіяла, і правильність обчислення збитків має перевірятись судом, який буде розглядати позов про їх стягнення. Тобто, у разі незгоди із запропонованою сумою до відшкодування, позивач зможе надати свої заперечення щодо її стягнення саме

у межах судового провадження, ініційованого контролюючим органом, а не в межах цієї справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2025 року у справі №420/28471/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131561196>

3.2. Про накладення штрафу на боржника за невиконання рішення суду в пенсійних спорах

Виплата пенсії за відсутності виділення Пенсійним фондом України коштів для їх виплати та без фактичного перерахування коштів боржнику не може вважатися невиконанням рішення суду без поважних причин, а відтак, невикплата боржником у виконавчому провадженні суми пенсії на виконання рішення суду зумовлена не недбалістю боржника чи неналежним виконанням ним обов'язків, а сталася з незалежних від боржника причин, які є поважними в розумінні статей 63 та 75 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження». Таким чином, у державного виконавця відсутні підстави для вирішення питання щодо накладення штрафу на боржника за невиконання без поважних причин рішення суду

13 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особа на рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 06 грудня 2023 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 22 листопада 2024 у справі № 260/9788/23 за позовом Особа до Відділу примусового виконання рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень у Закарпатській області Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції про визнання протиправним дії, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом у якому просив визнати протиправною бездіяльність Відділу примусового виконання рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень у Закарпатській області Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції, який не здійснює належних дій щодо примусового виконання рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 02 квітня 2021 року у адміністративній справі № 260/517/21. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідачем допущено протиправну бездіяльність щодо невжиття всіх заходів, відповідно до частин першої та другої статті 18 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі - Закон № 1404-VIII) щодо примусового виконання

рішення суду у адміністративній справі № 260/517/21, яким зобов'язано Головне управління Пенсійного фонду України в Закарпатській області здійснити перерахунок та виплату пенсії позивачу відповідно до статей 43, 63 Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (далі - Закон № 2262-XII), на підставі наданої довідки про грошове забезпечення для перерахунку пенсії з урахуванням грошового забезпечення позивача.

Головне управління Пенсійного фонду України в Закарпатській області повідомило, що на виконання рішення суду 29 липня 2021 року проведено перерахунок та виплату пенсії позивачу відповідно до рішення суду в добровільному порядку. Доплату у сумі 141 528,29 грн включено у реєстр, виплата за яким буде проведена лише при наявності фінансування з державного бюджету, оскільки відповідно до статті 8 Закону № 2262-XII виплата пенсій, у тому числі додаткових пенсій, доплат, надбавок та підвищень до них, компенсаційних виплат, встановлених законодавством, звільненим із служби військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію за цим Законом, та членам їх сімей забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України.

У зв'язку з невиконанням рішення суду, 08 червня 2023 року постановою державного виконавця на боржника накладено штраф у сумі 5100 грн. За невиконання рішення суду 21 червня 2023 року на боржника повторно накладено штраф у сумі 10 200 грн. Вказані постанови були скасовані рішеннями Закарпатського окружного адміністративного суду. Відповідач подавав до Закарпатського окружного адміністративного суду заяву про зміну порядку і способу виконання рішення, у задоволенні якої було відмовлено.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовлено. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що виплата пенсії за відсутності виділення Пенсійним фондом України коштів для їх виплати та без фактичного перерахування коштів боржнику не може вважатися невиконанням рішення суду без поважних причин.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Виплата пенсії за відсутності виділення Пенсійним фондом України коштів для їх виплати та без фактичного перерахування коштів боржнику не може вважатися невиконанням рішення суду без поважних причин, а відтак, невиплата позивачу боржником у виконавчому провадженні виплат пенсії на виконання рішення суду у справі № 260/517/21 зумовлена не недбалістю боржника

чи неналежним виконанням ним обов'язків, а сталася з незалежних від боржника причин, які є поважними в розумінні статей 63 та 75 Закону № 1404-VIII.

Верховний Суд у постанові від 13 червня 2018 року у справі № 757/29541/14-а дійшов висновку, що невиконання судового рішення управління ПФУ в частині виплати грошових коштів за відсутності відповідного фінансового забезпечення та фактичної відсутності коштів не може вважатися невиконанням судового рішення без поважних причин. Накладення штрафу у такому випадку жодним чином не захищає право особи на отримання бюджетних коштів.

Колегія суддів погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що у державного виконавця відсутні підстави для вирішення питання щодо накладення штрафу на боржника за невиконання без поважних причин рішення суду, відповідно до частини другої статті 63 Закону № 1404-VIII. Указані дії є правом виконавця, яке він реалізує в залежності від обставин виконавчого провадження, а не його обов'язком.

Крім того, як установлено судами попередніх інстанцій у цій справі, судами скасовано постанови про накладення штрафу, оскільки часткове невиконання судового рішення відбулося з незалежних від боржника причин. За таких обставин, можна дійти висновку, що відповідач щодо примусового виконання рішення суду діяв у межах повноважень та у визначений чинним законодавством спосіб, при цьому вжив усіх необхідних заходів, передбачених статтею 18 Закону № 1404-VIII.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 листопада 2025 року у справі № 260/9788/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131779745>

3.3. Про мобілізацію осіб, яким на момент призову не виповнилося 25 років

Військовозобов'язані, визнані військово-лікарською комісією за станом здоров'я придатними до військової служби, і які не досягли 25-річного віку, підлягають призову під час мобілізації. Віковий критерій у 25 років застосовується лише до призовників, а не до військовозобов'язаних у запасі. Таким чином, будучи військовозобов'язаним та визнаним придатним, позивач правомірно підлягав мобілізації, незалежно від того, що на момент призову йому не виповнилося 25 років

14 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу Особа_1 на постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 29 січня 2025 року та рішення Рівненського окружного адміністративного суду

від 22 липня 2024 року у справі № 460/5251/24 за позовом Особа_1 до Військової частини про визнання незаконними та скасування наказів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач стверджував що його незаконно затримано працівниками Державної прикордонної служби України, доставлено до Територіального центру комплектування та соціальної підтримки для уточнення облікових даних та відправлено на проходження військово-лікарської комісії. За результатами огляду військово-лікарської комісії позивача визнано придатним до військової служби. Позивач наголошує, що у 23 роки не підлягав мобілізації, строкової служби не проходив, військової підготовки у вищому навчальному закладі не отримував і добровільної згоди на службу не надавав, а отже, залишався призовником.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовив. Суди дійшли висновку, що позивач набув статусу військовозобов'язаного, доказів незаконного затримання/примусу чи порушень процедури військово-лікарською комісією не надано, висновок ВЛК не оскаржувався до Центральної ВЛК або в судовому порядку, а документи на відстрочку за відповідно до статті 23 Закону України від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (далі – Закон № 3543-XII) у позивача відсутні.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Як вбачається зі встановлених у цій справі обставин, позивач перебуває на тимчасовому обліку запасу ЗСУ як такий, що був визнаний непридатним в мирний час та обмежено придатним у військовий час, з 26 квітня 2018 року, про що йому було видане тимчасове посвідчення.

Станом на дату досягнення позивачем призовного віку (2018 рік) чинним на той час законодавством передбачалося, що особи призовного віку, яким не виповнилося 27 років та які за станом здоров'я визнані призовною комісією непридатними до військової служби в мирний час та обмежено придатними у військовий час, не бралися на облік призовників, а ставилися на облік військовозобов'язаних (шляхом зарахування у запас). Статус таких військовозобов'язаних підтверджувався тимчасовим посвідченням. Тобто у досліджуваній період були наявні правові підстави для включення особи призовного віку (якій не виповнилося 27 років), яка не проходила строкової військової служби та не мала відношення до військової служби, до обліку військовозобов'язаних (а не призовників).

На осіб призовного віку (до 27 років), які були визнані непридатними до військової служби у мирний час та обмежено придатними у воєнний час, у зв'язку з чим були включені не до обліку призовників, а до обліку військовозобов'язаних, поширювалися вимоги Закону № 3543-XII, зокрема й у частині, що стосується можливості їхнього призову на військову службу під час мобілізації в особливий період без їхньої згоди, оскільки цей Закон або будь-який інший акт у вказаний період не передбачав права на відстрочку з огляду на недосягнення установленого віку (25 чи 27 років). При цьому такі особи обов'язково мали направлятися на огляд ВЛК, за результатом якого могли визнаватися придатними, непридатними або тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я на термін до шести місяців та, відповідно, отримували право на відстрочку або могли призиватися на військову службу під час мобілізації в особливий період.

Як убачається з матеріалів справи, позивач у 2025 році пройшов ВЛК, за результатами якої його визнано придатним до військової служби. Ураховуючи приписи статей 1, 22 та 23 Закону № 3543-XII, особа, яка має статус військовозобов'язаного та визнана придатною, підлягає призову під час мобілізації, якщо відсутні передбачені законом підстави для відстрочки.

За наведених обставин суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що позивач, будучи військовозобов'язаним та визнаним придатним за результатами повторного медичного огляду, правомірно підлягав мобілізації, незалежно від того, що на момент призову йому не виповнилося 25 років. Таким чином, віковий критерій у 25 років застосовується лише до призовників, а не до військовозобов'язаних у запасі. Отже, позивач, будучи військовозобов'язаним та визнаним придатним, правомірно підлягав мобілізації, незалежно від того, що на момент призову йому не виповнилося 25 років.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 листопада 2025 року у справі №460/5251/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131801107>

IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

4.1. Про строк звернення до суду у спрах щодо виплати додаткової винагороди військовослужбовцям після 19 липня 2022 року

У спрах щодо виплати грошового забезпечення військовослужбовцям, зокрема додаткової винагороди, передбаченої постановою Кабінету Міністрів України від

28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану», після 19 липня 2022 року підлягає застосуванню тримісячний строк звернення до суду, визначений статтею 233 Кодексу законів про працю України. Ця норма є спеціальною відносно частини п'ятої статті 122 КАС України та підлягає застосуванню під час визначення строків звернення до суду з вимогами про стягнення належних працівникові виплат під час проходження ним публічної служби

19 листопада 2025 року Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Особи на ухвалу Одеського окружного адміністративного суду від 18 вересня 2024 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 17 грудня 2024 року у справі № 420/27284/24 за позовом Особи до Херсонського зонального відділу Військової служби правопорядку про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Предметом спору у цій справі було неповне виконання відповідачем обов'язку щодо нарахування та виплати додаткової винагороди, передбаченої постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» (далі – Постанова № 168) за період з 13 липня 2022 року по 31 грудня 2023 року. До суду з вимогами позивач звернувся 29 серпня 2024 року.

Окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позовну заяву повернув позивачеві у зв'язку з порушенням встановленого статтею 233 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) тримісячного строку звернення до суду у частині вимог, що охоплюють період з 19 липня 2022 року по 31 грудня 2023 року.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, оскаржувані судові рішення скасував, а справу направив для продовження розгляду до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд визначив, що ключовим у цій справі було питання про дотримання позивачем строку звернення до суду з вимогами про виплату додаткової винагороди, передбаченої Постановою № 168, за період з 19 липня 2022 року по 31 грудня 2023 року, зокрема, якою нормою закону (спеціальною чи загальною) слід керуватися при вирішенні цього питання.

Зі змісту статті 233 КЗпП України випливає, що вона регулює питання строків звернення до суду у справах щодо виплати всіх сум, які належать працівникові при звільненні. Таке регулювання є єдиним для всіх працівників незалежно від виду трудових відносин та характеру професійної діяльності.

Ураховуючи, що норми частини п'ятої статті 122 КАС України прямо не закріплюють положень щодо стягнення належних працівникові виплат під час проходження ним публічної служби, тоді як приписи статті 233 КЗпП України визначають строк звернення до суду у справах, пов'язаних з недотриманням законодавства про оплату праці, тому варто вважати, що стаття 233 КЗпП України є спеціальною нормою відносно до частини п'ятої статті 122 КАС України, та підлягає застосуванню під час визначення строків звернення до суду з вимогами про стягнення належних працівникові виплат під час проходження ним публічної служби.

При цьому такий підхід має бути єдиним, як для осіб, які проходять публічну службу, так і для тих, які звільнені з неї, оскільки застосування різних строків звернення до суду у справах, пов'язаних з недотриманням законодавства про оплату праці під час проходження служби та після звільнення з публічної служби, призведе до неоднакового підходу до захисту прав особи на отримання винагороди за працю.

Оскільки позивачем заявлено до суду вимоги щодо виплати належних сум (грошового забезпечення) під час проходження публічної служби, тримісячний строк звернення до суду має обчислюватися за загальним правилом, яке закріплено у частині першій статті 233 КЗпП України, з дня, коли позивач дізнався або повинен був дізнатися про порушення свого права.

Судова палата зазначила, що для правильного вирішення питання дотримання позивачем строку звернення до суду з позовними вимогами за період з 19 липня 2022 року по 31 грудня 2023 року судам попередніх інстанцій необхідно з'ясувати наявність/відсутність у позивача об'єктивної можливості до 03.06.2024 (отримання документів від відповідача) бути обізнаним про порушення свого права.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2025 року у справі № 420/27284/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131921912>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду Апарату Верховного Суду. Київ, 2025. – 39 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua